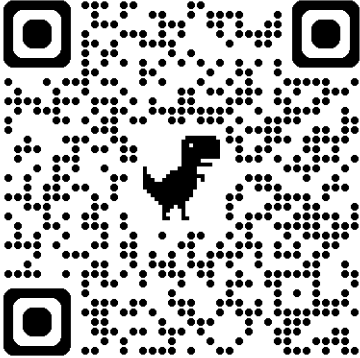

Огляд судової практики Верховного Суду у справах за участю державного виконавця (актуальна судова практика станом на 30.05.2025)

- ❖ **Щодо відсутності у державного (приватного) виконавця обов'язку зняти арешт, накладений на майно боржника, у разі повернення виконавчого документа стягувачу**
- ❖ **Щодо права на касаційне оскарження судових рішень у справі за скаргами на дії державного виконавця відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 389 ЦПК України**
- ❖ **Щодо права сторони виконавчого провадження відмовитися від поданої нею скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця**
- ❖ **Щодо компенсації понесених державним (приватним) виконавцем витрат у разі закриття провадження за скаргою або залишення скарги без розгляду на стадії судового контролю за виконанням судових рішень**
- ❖ **Щодо визначального критерію для застосування Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»**

Щодо відсутності у державного (приватного) виконавця обов'язку зняти арешт, накладений на майно боржника, у разі повернення виконавчого документа стягувачу

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова ВП ВС № 2/1522/11652/11 від 14.05.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reyestr.court.gov.ua/Review/127605064# 	Як закінчення виконавчого провадження, так і повернення виконавчого документа стягувачу є формами завершення виконавчого провадження, проте вони мають різні правові підстави та відповідно різні правові наслідки. Закінчення виконавчого провадження є стадією виконавчого провадження і передбачає завершення вчинення виконавчих дій щодо примусового виконання рішення в межах відповідного виконавчого провадження. Зміст правових підстав для закінчення виконавчого провадження, визначених частиною першою статті 49 Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV «Про виконавче провадження» (далі - Закон № 606-XIV) (частиною першою статті 39 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі - Закон № 1404-VIII), свідчить про об'єктивну неможливість виконати відповідне рішення у примусовому порядку. На відміну від обставин, що зумовлюють повернення виконавчого документа стягувачу, обставини, які є підставою для закінчення виконавчого провадження, не перестануть існувати в майбутньому.

З наведеного слідує і формування наслідків закінченого виконавчого провадження, зокрема, виконавче провадження, щодо якого винесено постанову про його закінчення, не може бути розпочато знову, крім випадків передбачених законом (частина перша статті 40 Закону № 1404-VIII).

Водночас частиною п'ятою статті 47 Закону № 606-XIV визначено, що повернення виконавчого документа стягувачу з підстав, передбачених цією статтею, не позбавляє його права повторно пред'явити виконавчий документ до виконання протягом строків, встановлених статтею 22 цього Закону (аналогічна норма міститься в частині п'ятій статті 37 Закону № 1404-VIII).

Повернення виконавчого документа стягувачу є процесуальною дією державного (приватного) виконавця, яка вчиняється останнім у випадку, коли внаслідок існування певних обставин або дій чи бездіяльності учасників виконавчого провадження неможливо у примусовому порядку виконати відповідне рішення. Разом з цим повернення виконавчого документа стягувачу не свідчить про неможливість примусового виконання рішення взагалі, а лише про таку неможливість у певний момент. Тобто якщо перестануть існувати обставини, що стали підставою для повернення виконавчого документа стягувачу, то останній може повторно звернутися із заявою про примусове виконання рішення.

Відповідно до положень частин першої, другої статті 50

Закону № 606-XIV у разі закінчення виконавчого провадження (крім направлення виконавчого документа за належністю іншому органу державної виконавчої служби, офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, закінчення виконавчого провадження за рішенням суду, винесеним у порядку забезпечення позову чи вжиття запобіжних заходів, а також крім випадків нестягнення виконавчого збору або витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій), повернення виконавчого документа до суду або іншого органу (посадовій особі), який його видав, арешт, накладений на майно боржника, знімається, скасовуються інші вжиті державним виконавцем заходи примусового виконання рішення, а також провадяться інші дії, необхідні у зв'язку із завершенням виконавчого провадження. Завершене виконавче провадження не може бути розпочате знову, крім випадків, передбачених цим Законом.

У разі якщо у виконавчому провадженні державним виконавцем накладено арешт на майно боржника, у постанові про закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа до суду або іншого органу (посадовій особі), який його видав, державний виконавець зазначає про зняття арешту, накладеного на майно боржника. Схожі за змістом норми містяться у частинах першій, другій статті 40 Закону № 1404-VIII.

Аналіз наведених норм права свідчить про те, що законодавець чітко передбачив два випадки, коли державний (приватний) виконавець зобов'язаний зняти арешт з майна боржника, та зазначити про це у відповідній постанові, а саме:

- у разі закінчення виконавчого провадження (крім направлення виконавчого документа за належністю іншому органу державної виконавчої служби, офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, закінчення виконавчого провадження за рішенням суду, винесеним у порядку забезпечення позову чи вжиття запобіжних заходів, а також крім випадків нестягнення виконавчого збору або витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій);

- у разі повернення виконавчого документа до суду або іншого органу (посадовій особі), який його видав.

Водночас законодавець у Законі № 1404-VIII, який набрав чинності з 05 жовтня 2016 року, передбачив випадки, за яких арешт з майна знімається одночасно із поверненням виконавчого документа стягувачу, а саме: стягувач подав письмову заяву про повернення виконавчого документа; стягувач відмовився залишити за собою майно боржника, нереалізоване під час виконання рішення, за відсутності іншого майна, на яке можливо звернути стягнення; запроваджено тимчасову адміністрацію банку-боржника,

крім рішень немайнового характеру (частина третя статті 37 Закону № 1404-VIII).

Законодавством не передбачено обов'язку державного (приватного) виконавця зняти арешт, накладений на майно боржника, у разі повернення виконавчого документа стягувачу, оскільки таке повернення не свідчить про закінчення виконавчого провадження та у такому випадку стягувач має право повторно звернутися із заявою про примусове виконання рішення суду, яке не виконано, протягом встановлених законом строків.

Повернення виконавчого документа стягувачу не є підставою для зняття арешту з майна боржника (за виключенням випадків, передбачених у частині третій статті 37 Закону № 1404-VIII).

Щодо права на касаційне оскарження судових рішень у справі за скаргами на дії державного виконавця відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 389 ЦПК України

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КЦС ВС № 176/1715/23 від 05.05.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reyestr.court.gov.ua/Review/127423071# 	Стадія судового контролю за виконанням судових рішень є наслідком виконання або не виконання судового рішення, як завершальної стадії судового процесу. Судовий контроль за виконанням судових рішень має свої властивості, що відрізняються від розгляду справ в порядку позовного, окремого та наказного проваджень. Предметом судового розгляду в таких справах є додержання вимог законодавства про виконавче провадження державних виконавців, інших посадових осіб органу державної виконавчої служби або приватних виконавців. Парламент у пункті 2 частини першої статті 389 ЦПК України визначив перелік ухвал суду першої інстанції, які можуть бути оскаржені у касаційному порядку після їх перегляду в апеляційному порядку. Зокрема, ухвали суду першої інстанції щодо розгляду скарг на дії (бездіяльність) органів державної виконавчої служби, приватного виконавця після їх перегляду в апеляційному порядку (пункт 27 частини першої статті 353 ЦПК України). Якщо предметом виконання є судові рішення у справі з ціною позову, що не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, пункт 2 частини

третьої етапі 389 ЦПК України при касаційному оскарженні судових рішень у справі за скаргами на дії державного виконавця не підлягає застосуванню.

Право на касаційне оскарження судових рішень у справі за скаргами на дії державного виконавця відповідно до пункту 2 частини першої статті 389 ЦПК України існує без залежності від такої ознаки, як малозначність справи і розгляд її в порядку спрощеного позовного провадження. Посилання на випадки, передбачені підпунктами а-г пункту 2 частини третьої статті 389 ЦПК України, не мають значення в цих ситуаціях, оскільки не потребують використання цих зазначених у ЦПК України спеціальних підстав для оскарження. Таке касаційне оскарження допускається на загальних підставах, передбачених частиною другою статті 389 ЦПК України.

Щодо права сторони виконавчого провадження відмовитися від поданої нею скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 911/1850/18 від 23.02.2024 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reyestr.court.gov.ua/Review/117402154# 	Розділ VI ГПК "Судовий контроль за виконанням судових рішень" передбачає можливість звернення сторін виконавчого провадження до суду, який розглянув справу як суд першої інстанції зі скаргою на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення. Відповідно до ст.339 ГПК сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права. Відповідно до ч.1 ст.74 Закону "Про виконавче провадження" рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом. Згідно зі ст.14 ГПК одним із принципів господарського

судочинства є диспозитивність, який полягає в тому, що суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Складовою зазначеного принципу є можливість суб'єкта відмовитися від свого права чи інтересу.

Право позивача на відмову від позову на будь-якій стадії провадження у справі, в тому числі у суді касаційної інстанції, гарантується.

Стаття 274 ГПК передбачає, що у суді апеляційної інстанції позивач має право відмовитися від позову, а сторони - укласти мирову угоду відповідно до загальних правил про ці процесуальні дії незалежно від того, хто подав апеляційну скаргу. Якщо заява про відмову від позову чи мирова угода сторін відповідають вимогам статей 191, 192 цього Кодексу, суд постановляє ухвалу про прийняття відмови позивача від позову або про затвердження мирової угоди сторін, якою одночасно визнає нечинним судові рішення першої інстанції, яким закінчено розгляд справи, та закриває провадження у справі.

Оскільки відповідно до наданого суду апеляційної інстанції ордеру на надання правничої допомоги представник скаржника адвокат не обмежений у повноваженнях на вчинення процесуальної дії (відмови від позову), що також підтверджується ордером на надання правничої допомоги, наданим суду касаційної інстанції, Верховний Суд доходить

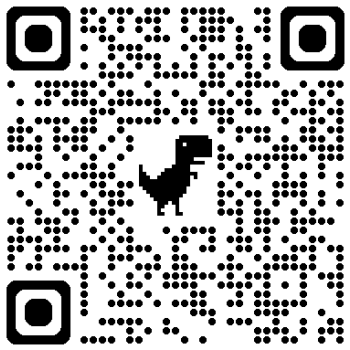
висновку про можливість прийняття відмови від скарги на дії приватного виконавця без направлення справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Розділ VI ГПК "Судовий контроль за виконанням судових рішень" це окремий вид судового провадження, який містить у собі окремий процесуальний режим розгляду справ, а тому до скарг, якими ініціюється початок провадження у справі щодо рішень, дій чи бездіяльності виконавця, застосовуються загальні положення позовного провадження.

Право особи на звернення до суду з позовом рівною мірою стосується й права такої особи на відмову від такого позову або частини позовних вимог.

Щодо компенсації понесених державним (приватним) виконавцем витрат у разі закриття провадження за скаргою або залишення скарги без розгляду на стадії судового контролю за виконанням судових рішень

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова ВП ВС № 921/357/20 від 18.12.2024 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992368# 	Відшкодування судових витрат має відбуватись на будь-якій стадії судового провадження, зокрема і на стадії судового контролю за виконанням судових рішень. На підставі аналізу ст.ст. 339, 343, 344 ГПК України Велика Палата Верховного Суду висноує, що приватний виконавець як суб'єкт, чії дії можуть бути предметом оскарження, має право на відшкодування судових витрат, понесених ним під час здійснення судом відповідного судового провадження, на загальних підставах. Водночас приписи ст. 343 ГПК України не охоплюють усі можливі випадки процесуальних рішень, якими може завершуватися провадження за скаргою сторони виконавчого провадження. У разі відсутності спеціальної норми, яка регулює певні випадки завершення провадження на стадії судового контролю за виконанням судового рішення, суди мають керуватись загальними нормами, що регулюють розподіл судових витрат (глава 8 «Судові витрати» ГПК України). Отже, положення ст. 344 ГПК України повторюють загальне правило розподілу судових витрат та визначають, що за

наслідками розгляду скарг у порядку судового контролю за виконанням судових рішень судові витрати також підлягають розподілу, а правила цього розподілу визначаються нормами, що регулюють розподіл судових витрат (зокрема, ст.ст. 129, 130 ГПК України) та стосуються всіх видів судових витрат на будь-якій стадії процесу.

Протилежний підхід призводив би до ситуації, коли законодавець, не обмежуючи суд можливістю завершити розгляд скарги у законний спосіб, хоч і не обумовлений ст. 343 ГПК України, разом з тим позбавив би сторону такого провадження права на відшкодування судових витрат за відсутності будь-яких підстав для цього.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що як ст.129 ГПК України, так і ст. 130 ГПК України містяться в главі 8 «Судові витрати», яка є частиною розділу I «Загальні положення» ГПК України, що вказує на те, що правила зазначених статей стосуються усіх стадій процесу, в яких такі витрати можуть виникнути.

Згідно з положеннями ст. 130 ГПК України (ст. 142 ЦПК України) розподіл витрат проводиться судом і в тому випадку, коли судові рішення по суті спору не приймається (у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду).

Відповідно до ч. 5 ст. 130 ГПК України у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію

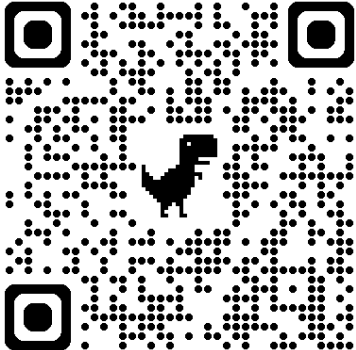
здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Приписи ч. 5 ст. 130 ГПК України є проявом реалізації правила відшкодування судових витрат у випадку, коли судові вирішення спору по суті не відбулося і відсутня сторона, на користь якої ухвалене судові рішення.

У разі закриття провадження за скаргою або залишення скарги без розгляду на стадії судового контролю за виконанням судових рішень, державний (приватний) виконавець, посиляючись на ч. 5 ст. 130 ГПК України, може заявити вимоги про компенсацію понесених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій особи, яка оскаржувала його рішення, дії чи бездіяльність.

Щодо визначального критерію для застосування Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 917/974/23 від 14.02.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reyestr.court.gov.ua/Review/125191655# 	Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених цим Законом випадках на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Статтею 6 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що рішення про стягнення коштів з державних органів, державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ, рішення про стягнення коштів за час роботи стягувача на посаді помічника-консультанта народного депутата України, у тому числі при звільненні з такої посади, виконуються органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів. Механізм виконання судових рішень про стягнення коштів з бюджетних установ визначається Законом України «Про виконавче провадження», Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» та Порядком виконання рішень про стягнення коштів державного та

місцевих бюджетів або боржників, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 №845 (далі - Порядок №845).

У розумінні зазначеного Порядку №845 безспірне списання - це операції з коштами державного та місцевих бюджетів, що здійснюються з метою виконання Казначейством та його територіальними органами (далі - органи Казначейства) рішень про стягнення коштів без згоди (подання) органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, боржників, органів місцевого самоврядування та/або державних органів на підставі виконавчих документів.

Згідно з п. 3 Порядку №845 рішення про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників виконуються на підставі виконавчих документів виключно органами Казначейства у порядку черговості надходження таких документів до органів Казначейства (про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів - з попереднім інформуванням Мінфіну, про стягнення коштів боржників - у межах відповідних бюджетних призначень, наданих бюджетних асигнувань (залишків коштів на рахунках підприємств, установ, організацій).

Відповідно до п. 24 Порядку №845 стягувачі, на користь яких прийняті рішення про стягнення коштів з рахунків боржника, подають до органу Казначейства, в якому обслуговується боржник (відкриті рахунки), або за його місцезнаходженням документи, зазначені у пункті 6 цього Порядку.

Пунктом 26 Порядку №845 передбачено, що безспірне списання коштів з рахунків розпорядників (бюджетних установ) та одержувачів бюджетних коштів, на яких обліковуються кошти загального та спеціального фондів відповідного бюджету, здійснюється в межах бюджетних асигнувань, передбачених у затвердженому кошторисі або плані використання бюджетних коштів, та у разі наявності на його рахунках для обліку відкритих асигнувань (залишків коштів на рахунках).

Безспірне списання коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання судових рішень та виконавчих документів, здійснюється Казначейством на підставі поданих: 1) органом Казначейства: документів та відомостей, надісланих стягувачами та боржником; інформації про неможливість виконання безспірного списання коштів з рахунків боржника; 2) керівником органу державної виконавчої служби зазначених у пункті 7 цього Порядку документів та відомостей (п. 47 Порядку №845).

Згідно з п. 9 Порядку №845 орган Казначейства повертає виконавчий документ стягувачу у разі, коли боржник не має відкритих рахунків в органі Казначейства або в органі Казначейства відкрито боржнику лише рахунок із спеціальним режимом використання, крім випадків виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за яким є державний орган згідно із Законом України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень".

Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» встановлено гарантії держави щодо виконання судових рішень та виконавчих документів, визначених Законом України «Про виконавче провадження», та особливості їх виконання.

Особливості надання державою гарантій щодо виконання рішень суду визначаються ст. 2 Закону України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень", відповідно до якої, держава гарантує виконання рішення суду про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, боржником за яким є: 1) державний орган; 2) державні підприємство, установа, організація (далі - державне підприємство); 3) юридична особа, примусова реалізація майна якої забороняється відповідно до законодавства. Примусова реалізація майна юридичних осіб - відчуження об'єктів нерухомого майна та інших основних засобів виробництва.

В ч. 2 ст. 2 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» зазначено, що дія вказаного Закону не поширюється на рішення суду, стягувачем за якими є державний орган, державне підприємство, орган місцевого самоврядування, підприємство, установа, організація, що належать до комунальної власності.

Згідно з ч. 1 ст. 3 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган, здійснюється центральним органом виконавчої влади, що

реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного державного органу відповідних призначень - за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду.

Визначальним для Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» є статус боржника. У разі, якщо боржником є державний орган (державне підприємство), то порядок стягнення коштів з державного органу (державного або місцевих бюджетів або боржників, прийнятих судами, а також іншими державними органами (посадовими особами) регулюється положеннями ст. 3 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» з урахуванням положень ст. 6 Закону України «Про виконавче провадження».

